

Jakub Kaprál, Rhythm sensitivity to speech and non-speech stimuli in musically trained and untrained population / Rytmičká senzitivita hudobne školeného a neškoleného človeka v oči rečovým a nerečovým podnetom. Magisterská diplomová práca, Ústav anglického jazyka a didaktiky, FF UK Praha, srpen 2017. Posudek oponenta

Diplomové práce Jakuba Kaprála si nominálně klade za cíl stanovit, zda hudební průprava mluvčího může ovlivnit jeho schopnost rozlišovat odchylky od (řečového a neřečového) rytmu. V teoretické části (kap. 2) proto věnuje velkou pozornost dosavadnímu výzkumu rytmu a jeho různých aspektů a také vztahu mezi jazykem a hudbou. Uzavírá ji výčtem hypotéz, z nichž první, klíčová, předpokládá, že hudebně školený jedinec bude „more successful in detecting rhythm deviations“ než netrénované osoby. Za tímto účelem sestavil autor tři bloky testů (s řečovými, neřečovými a kombinovanými podněty), které předložil 18 subjektům (kap. 3). Výsledky (kap. 4) a závěry (kap. 5, 6) vyvracejí předpoklad hlavní hypotézy (v řečovém bloku), jako rozhodující se ukázal vliv jazykové úrovně subjektů (u neřečového a smíšeného bloku nehraje roli).

Poznámky ke kapitolám: Kap. 2 Theoretical background je velmi obšírná a nesporně fundovaná, někdy ale na úkor věci. Zabíhá leckdy do oblastí, které nejsou pro vlastní studii relevantní, a široký záběr nutí autor popisovat studie, metody a pojmy velmi zkratkovitě a pro nespecialistu neprůhledně. Dílčí poznámky:

V úvodu např. mluví autor o původu řeči a odvolává se přitom na historicky překonané nebo nedokazatelné teorie Rousseaua, Darwina (nebyl to filozof, ale přírodovědec) a Spencera (teprve v oddílu 2.3.1 zmiňuje některé současné teorie). Obecně mi spekulace o původu hudby a jazyka nepřipadají pro práci důležité. Nesouhlasil bych s formulací na s. 12, „prototypical Germanic languages such as English and Dutch“ - současná angličtina není zrovna prototypický germánský jazyk. Tvzení v oddílu 2.1.3 (s. 13), že „English words often have variable stress caused by conversion – noun-verb, adjective-verb etc.“ je nepřesné – případy, v nichž se mění přízvuk (není jich mnoho), nejsou většinou morfologií považovány za konverzi – ta je definována jako změna slovního druhu při zachování identity formy báze a derivátu. Co přesně na začátku oddílu 2.1.5 znamená „efforts to quantify rhythm focused on variation in vowel and consonant duration“ - co se tu kvantifikuje? Nejasná je mi věta (s. 16): „The results for nPVI-V were intermediate for children with Spanish as their L2 (low nPVI-V) and English as their L2 (high nPVI-V).“ Co bylo L1 těchto dětí? V oddílu 2.1.7 (s. 17) se operuje pojmem „non-target-like prosody“ – co to znamená? Popis funkcí jazyka a hudby v oddílu 2.3.2 (s. 26) jsou velmi simplicistní (jazyk je také nástrojem vyjadřování emocí a hudba může být značně intelektuální). Nerozumím větě (s. 30) „Roncaglia-Denissen et al. (2016) found that studying a language with distinct rather than similar rhythmic features enhances their rhythm discrimination abilities.“ Či rytmičké diskriminační schopnosti? Kapitola obsahuje i humorné postřehy, např. „In research practice, speech production and speech perception are... treated... as autonomous systems... or as closely interconnected mechanisms“ (2.2.2.1, s. 21).

Oddíl 2.4 přináší hypotézy a výzkumné otázky – ty ovšem patří do kapitoly metodologické, nikoli teoretické. Počet hypotéz (5) – navýšený o tři výzkumné otázky – je na jedné straně velmi vysoký, na druhé straně z nich jasně nevyplývá, proč je vlastně chce autor ověřovat. Čekal bych (jako lingvista) nějakou vazbu na jazykové dovednosti (např. ověření, zda „skills acquired through musical training may transfer to, and thereby improve, language related skills“ viz s. 29). Co to znamená být „more successful in detecting rhythm deviations“ a proč to zkoumat v souvislosti s jazykem?

Kap. 3 Method and material popisuje přípravu testovaných stimulů, způsob jejich prezentace a organizaci experimentu. Po technické stránce je experiment nepochybně velmi dobře připraven, i když zde např. chybí zmínka o umístění manipulací na přízvučných a nepřízvučných slabikách (mluví se o nich až v oddílu 4.4). Na popisu respondentů (3.2) je zvláštní zdůrazňování jejich mentálního zdraví (bubeník s hraniční osobností by nebyl vhodný subjekt?), ale hlavně tu není zmínka o tom, že výzkum se provádí na „learners of English“ (a zdůvodnění proč), ani o kritériích rozlišujících mezi „musically trained and untrained“ subjekty (čekal bych, že respondenti budou rozděleni do dvou skupin). Kolik je „přibližně“ polovina z 18 respondentů? Další problém je, že výsledky od 18 subjektů jsou na hranici, či spíše pod hranicí statistické významnosti.

Kap. 4 Results and discussion je sice uspořádána přehledně do oddílů podle jednotlivých fází experimentu, co ale vidím jako podstatný problém, je, že výsledky jsou prezentovány výhradně formou grafů a nenajdeme tu žádnou numerickou tabulku (v textu jsou uváděna pouze procenta). Výsledky jsou také prezentovány souhrnně pro celý vzorek respondentů a teprve v oddílu 4.9.1 je srovnání hudebně školených a neškolených subjektů. Tvzení (s. 50), že „Such assortment of respondents provided more or less proportionate sample of population“ nelze brát vážně. Nicméně, jak bylo řečeno, vzorek není de facto rozdělen na „školené“ a neškolené“, jak bychom podle ústřední hypotézy čekali, ale u každého

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Univerzita Karlova

ÚSTAV ANGLICKÉHO JAZYKA A DIDAKTIKY

subjektů se uvádí délka školení (stejně dlouho jsou školeni nanejvýš 3 osob!) a respondenti s různou délkou školení se srovnávají na základě „mean success rate“ v každém ze tří bloků, Srovnávání respondentů v blocích podle délky školení je ovšem prováděno velmi výběrově, u „cross-modal“ bloku chybí (z Figure 20 se toho mnoho nedovíme). Další srovnání podle toho, zda je subjekt členem skupiny/pěveckého sboru a podle intenzity tréningu (není jasné, čím se měří, snad počtem hodin týdně) se nesou v podobném duchu. Konečně poslední zkoumaný faktor (oddíl 4.9.4), totiž úroveň jazykové znalosti angličtiny subjektů, vnáší do výzkumu „ability to hear rhythmical deviations“ zcela novou dimenzi, o níž předtím nebyla řeč. Nevíme, podle čeho byli respondenti rozděleni do CEFR úrovní A-C (vlastní vyjádření, test?), a hlavně se nic nedovíme o korelaci mezi hudební přípravou a úrovní znalostí, oba faktory jsou hodnoceny nezávisle na sobě (skóruje středně pokročilý hudebník lépe než pokročilý nehudebník?). Při testování na cizím jazyce, kdy se úroveň znalosti ukázala jako klíčový faktor, nelze říci, zda schopnost rozeznávat rytmické odchylky s hudební přípravou vůbec souvisí.

Formální zpracování: Práce je z hlediska celkového uspořádání a po formální stránce zpracována pěkně. V Bibliografii je pár nedostatků v řazení autorů (Barry, W.J.; Fry, D.B.), vadí mi jen opakující se opomenutí uvádět stránku u přímých citací – viz např. po „Kohler (2009) suggested“ na s 16 (dále Ramus (1999), s. 18; Jusczyk et al. (1993) s. 18-19, Villing et al. (2011), s. 22 a další+ viz též s. 11 citát z Cicera bez bibliografických údajů). Úroveň angličtiny je velmi dobrá, i když se v textu objevují chyby zejména v užívání členů, ale i v předložkách, shodě, slovesném čase, pořadí slov ad.. Některé příklady:

s. 8 ff: in the section 2.3.1 > in section 2.3.1; stejně tak s 9, in the chapter 4 > in chapter 4; s. 9: presents a conclusion which summarizes > neurčitý člen by implikoval „one of several“; s. 10: The possibilities how > of how ...; that distinguishes human species > the human species; s. 11, 29: his mastery over rhythm > of rhythm; s. 14: Tendency of English stressed syllables is to > The tendency; s. 14: Phonetic research was attempting since the middle of 20th century > has been; s. 18: perhaps it is the time to turn to > it is time to; There has been a considerable attention given to the acquisition of the language > Considerable attention has been given „, of language; s. 18: with six and nine months old infants > with six- and nine-month-old infants (predikativní versus premodifikační užití); s. 23: Resynthesis of speech a procedure that converts speech ... – věta je syntakticky defektní; s. 23: the majority of P-center research > most of; s. 24: turn their attention on other cues > to other; s. 35: with slightly altered order of control items and a recording of different speaker > a slightly altered order, a different speaker; s. 36: Small talk was undertaken with > was made; s. 48: that occurred more than in one block.> in more than one

Hodnocení: V práci vidím řadu kontrastů – na jedné straně je evidentní, že autor je s problematikou teorie a výzkumu rytmu výborně obeznán a dokáže připravit experiment po technické stránce. Na druhé straně si myslím, že práce není zcela promyšlená a že ve výchozích premisách a cílech práce nemá autor tak docela jasno. Není jasně řečeno, proč vlastně zkoumán vliv hudebního tréningu, nemá jasně vymezené podskupiny hudebně neškolených a školených subjektů, nevysvětluje, proč předpokládaný vliv zkoumá na nerodilých mluvčích (L2 a EFL speaker není nutné totéž!), a teprve v samotném závěru dospívá ke zjištění, že u řečových stimulů nehraje roli hudební trénink, ale znalost angličtiny. Teoretická část je podle mého příliš široce pojatá a zahrnuje aspekty pro práci nepodstatné (původ jazyka a hudby, vliv mateřštiny skladatele na jeho hudbu). Podobný problém vidím při stanovování hypotéz: vedle hlavní hypotézy č. 1, ještě čtyři další (a tři výzkumné otázky), jejichž význam pro (předpokládám) hlavní myšlenku (hudební příprava ovlivňuje vnímání rytmu) není vždy zřejmý. Domnívám se, že experiment vlastně netestuje vliv hudebního tréningu na rozeznávání rytmických odchylek, nýbrž jen vliv jazykové úrovně nerodilých mluvčích. V tomto smyslu nelze Hypotézu 1 považovat ani za prokázanou, ani za vyvrácenou (není jasné, jak by test dopadl, kdyby byl prováděn s „L1 speakers“). Nicméně pokud jde o další hypotézy (např. předpoklad větší úspěšnosti u řečových stimulů a nejmenší u kombinovaných stimulů), jeví se výsledky průkaznější a jsou ve shodě s intuitivním očekáváním.

Závěr: Přes uvedené výhrady mám za to, že studie Jakuba Kaprála jako diplomová práce splňuje požadované náležitosti, diplomant v ní prokázal potřebné znalosti a dovednosti, a proto ji doporučuji k obhajobě. Práci předběžně hodnotím známkou „velmi dobrá“ s tím, že o konečném hodnocení rozhodne průběh obhajoby.

V Praze dne 20. srpna 2017

prof. PhDr. Aleš Klégr